

MEDIJŲ TYRIMAI

Rusiško informacinio karo bruožai

Mantas Martišius

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto
 Žurnalistikos instituto docentas, daktaras
 Maironio g. 7, 01124 Vilnius
 El. paštas: mantas.martisius@kf.vu.lt

Straipsnio objektas – informacinis karas ir Rusijos teoretikų bei norminių dokumentų požiūris į minėtą reiškinį. Straipsnyje aptariamas Rusijos teoretikų požiūris į informacinį karą, šio karo pritaikymas atsikotvoti po Sovietų sąjungos žlugimo prarastas teritorijas. Apžvelgiamos Rusijos valdžios rankose esančios elektroninės žiniasklaidos konsolidavimo teisinės prielaidos, alternatyvios politinės nuomonės eliminavimo procesas Rusijoje. Aptariamos Rusijos informacinio karo teoretikų mintys apie medijų naudojimą „susigrąžinant savomis laikomas teritorijas“. Nagrinėjama, kaip žiniasklaidos priemonėmis galima susikurti tariamą realybę. Rusijos valdžios kontroliuojama informacinė erdvė peržengia rusų kalbos ribas ir nusitaiko į globalią informacinę erdvę. Apžvelgiama, kaip Rusija, vykdydama informacinio karo veiksmus, pasinaudoja Europos Sąjungos elektroninės žiniasklaidos reguliavimo spragomis.

Pagrindiniai žodžiai: informacinis karas, žiniasklaidos konsolidacija, ES direktyva „Televizija be sienų“, Rusijos įtakos plėtimasis, realybės konstravimas.

Informacinis karas nėra labai naujas reiškinys, pastarųjų dešimtmečių kariniai konfliktai, ir ne tik jie, visuomet būdavo lydimi informacinio karo reiškinio. 2013 m. pabaigoje Kijeve prasidėję protestai prieš tuometinę valdžią baigėsi pastarosios nuvertimu ir naujos valdžios suformavimu. Nesutikdama su tokia įvykių Ukrainoje eiga, Rusija brutaliai įsikišo į kaimyninės šalies vidaus reikalus. Pirmiausia buvo okupuotas Ukrainai priklausantis Krymo pusiasalis, vėliau ginkluojami ir skatinami separatistai Ukrainos rytiniuose regionuose. Įžiebtas karinis konfliktas, o Rusijos žiniasklaida pajungta pateisinti Kremliaus ir separatistų veiksmus. Informacinio karo

esmė – kryptingai taikant medijas daryti poveikį tiek vidaus, tiek išorės visuomenei.

Straipsnio tikslas – naudojantis analitiniu ir lyginamuoju metodais aptarti informacinio karo problematiką Rusijos teoretikų darbuose. Siekiama parodyti, kad informacinės erdvės valdymas ir jos panaudojimas yra sudedamoji Rusijos politikos dalis. Konsoliduota ir cenzūruojama Rusijos vidaus informacinė erdvė skirta sutelkti visuomenę nacionalistiniams ir imperialistiniams Kremliaus valdžios siekiams palaikyti ir neleisti plisti kitoms nei valdžios idėjoms. Informacinio karo aspektu informacinė erdvė taip pat naudojama skleisti įtaką į buvusios Sovietų Sąjungos teritorijas,

nepriklausomas nuo Rusijos Federacijos. Maža to, siekiama paveikti ir globalią informacinę erdvę, kuriant žiniasklaidos priemonės, skirtas rusiškai nesuprantančiai auditorijai. Rusijos valdžios tiesiogiai arba per verslą, glaudžiai susijusį su Kremliumi, kontroliuojama žiniasklaida kuria tam tikrą realybės vaizdą. Empiriškai komplikotas socialinių problemų sprendimo efektyvumo palyginimas lemia, kad pasirinkimas neretai priklauso nuo komunikacinės erdvės. Idėjų percepcija kuriama pasitelkiant informacinį karą. Konstruojamas Rusijos valdžiai palankus realybės vaizdas.

Informacinio karo suvokimas

Galima išskirti du skirtingus požiūrius į informacinį karą: a) amerikietiška; b) rusiška. Nesigilindami į amerikietiška požiūrį turime pasakyti, kad informacinis karas – šiuolaikinių informacinių technologijų ir socialinio įtikinėjimo technikų sujungimas į vieną darinį. Kita labai svarbi charakteristika – tai amerikiečių suvokimas, kad informacinis karas bendroje užsienio politikos schemoje tėra antraeilė priemonė. Informacinis karas naudojamas karinių konfliktų metu, o skleidžiamas turinys neturi prieštarauti Jungtinių Amerikos Valstijų strateginei komunikacijai ir vykdomai viešajai diplomatijai (Christopher, 2008, p. 7).

Rusijoje informacinis karas siejamas su geopolitika. Tradicinis geopolitinis mąstymas perkeliamas į informacinę erdvę, iškeliamas informacinės erdvės kontrolės prioritetas. Informacijos kontrolė prilyginama valstybės kontrolei. Rusijos geopolitikai teoriniuose darbuose siūlo įvairias priemones, kaip susigrąžinti kontrolę buvusioje Sovietų Sąjungos erdvėje, skirtingai nei senesnės realistų geopolitinės koncepcijos, kurios kontrolę suvokia kaip fizinę.

Kitas aspektas, su kuriuo susiduria žiniasklaida, ekspertai ir piliečiai, – realybės įvertinimo pagrįstumas. Didelę dalį informacijos sudaro faktai, kurių pagrįstumą sunku išmatuoti. Aiškiai atsakyti į klausimus, kiek stabili pasaulio finansų sistema, labai sunku. Tai lemia ne tik faktas, kad absoliuti dauguma neturi tiesioginio kontakto su šia sistema, bet ir tai, kad finansų sistemos stabilumas realiai gali būti patikrintas tik iškilus ekstremaliai situacijai. Žiniasklaida dažnai perteikia tam tikros srities ekspertų norimą matyti vaizdą, o ne realią situaciją. 2008 m. JAV kilusios ir visą pasaulį paveikusios finansų krizės jokia medija nenumatė. Taigi informaciniame kare naudojamas ir techninis, ir socialinis informacinio karo aspektas. Pastarasis labai pabrėžiamas Rusijos teoretikų darbuose. Tarkim, Igorio Panarino manymu, Sovietų Sąjungos žlugimas taip pat buvo nulemtas amerikiečių Rusijai primesto požiūrio į realybę. „Informacinė priešprieša XX amžiaus pabaigoje tapo svarbiausiu geopolitiniu veiksmu, lėmusiu valstybių ir civilizacijų likimus. Sovietų Sąjungos pralaimėjimas Šaltajame kare – tai pralaimėjimas informaciniame ideologiniame kare“ (Panarin, Panarina, 2003, p. 139).

Rusijos mokslininkų darbuose apie informacinį karą taip pat pabrėžiama informacinės erdvės kontrolės svarba. „Efektyvus geopolitinis informacinis potencialas sukuriamas tik esant visavertiškai valstybės informacinės sferos apsaugai nuo išorinio informacinio poveikio“ (Panarin, Panarina, 2003, p. 313). I. Panarino teigimu, dabar Rusijos galios plėtra turi vykti pirmiausia per masinės komunikacijos priemonių ir informacijos valdymą (Panarin, 2006). Andrejus Manoilo taip pat pabrėžia informacinio karo svarbą efektyviai užsienio politikai (Manoilo, 2003).

Informacinis karas kaip Rusijos užsienio politikos tąsos dalis pirmiausia turėtų būti nukreiptas į buvusias Sovietų Sąjungos teritorijas. Tam turėjo įtaką keletas veiksnių. Pirmiausia – įsitikinimas, kad Sovietų sąjungos žlugimas yra „istorinė klaida“. Po Sovietų Sąjungos žlugimo Rusijos pašonėje atsikūrusios ar susikūrusios nepriklausomos valstybės yra netvarios, jų valstybingumas laikinas, o jos yra natūrali Rusijos interesų sfera. Esant palankiai geopolitinei situacijai jos turinčios būti inkorporuotos į Rusijos sudėtį ar bent jau paklusti Maskvos politikai, jungiantis į Rusijos vadovaujamus supranacionalinius darinius, tokius kaip Eurazijos sąjunga ir pan. Geras rusų kalbos mokėjimas buvusiose sovietinėse respublikose labai palengvina informacijos ir įtakos skverbimąsi į tas šalis. Svarbu pabrėžti, kad informacija ne tik politinio pobūdžio. Kalbos mokėjimas labai palengvino rusų kultūros, žiniasklaidos, pramogų verslo ir t. t. įsitvirtinimą buvusiose sovietinėse respublikose. Sukurta Rusijos politikai palanki terpė padėjo įgyvendinti ir politinius tikslus.

Nagrinėdami Rusijos teoretikų darbus apie informacinį karą, galime konstatuoti du iš pirmo žvilgsnio paradoksalius dalykus. Pirmiausia, aiškiai juntamas konstruktyvistinis požiūris į saugumą ir galią. Iškeliamas informacijos ir informacinio saugumo vaidmuo. Kita vertus, aptinkama ir realistinė tarptautinių santykių tradicija. Tai ypač akivaizdu nagrinėjant informacinio dominavimo suvokimą. Aiškiai pabrėžiamas erdvės kontrolės ir valdymo svarbumas, kuris savo stilistika ir tonu labai artimas sovietiniam karinės galios suvokimui. Rusų informacinio karo teoretikai bando visa tai sujungti, o rezultatas – **informacijos geopolitika pagrįsta agresyvi galios strategija**. Esminis skirtumas tarp Rusijos ir Vakarų

demokratinė valstybių požiūrio į informacinį karą yra tas, kad pastarosios valstybės informacinio karo imasi daugiausia per karines kampanijas, siekdamos pergalės moderniuose kariniuose konfliktuose. Rusijoje informacinis karas yra daug aukštesnio įstatymų lygmens. Jis naudojamas ne tik kaip pagalbinė priemonė, bet yra svarbi sudedamoji Rusijos politikos dalis. Rusijoje informacinio karo suvokimas įstatymiškai reglamentuotas 2000 m. patvirtintoje Rusijos Federacijos *Informacinio saugumo doktrinoje*.

Informacinio saugumo doktrina

Rusijoje į informacinį saugumą pažvelgta kaip į bendrą valstybės saugumo modelio dalį. Doktrina išskiria pagrindinius grėsmės šaltinius, nurodo priemones ir būdus sustiprinti Rusijos Federacijos informaciniam saugumui. Informacinis saugumas suvokiamas ir informacine technine, ir informacine socialine prasme. Pripažįstama, kad informaciniame kare ypač svarbų vaidmenį atlieka informacinės technologijos, kompiuterių tinklai. Karo metu išauga karinių komunikacijos technologijų vaidmuo. Vis dėlto doktrinoje svarus vaidmuo tenka socialinei informacinio karo sričiai. „Rusijos Federacijos nacionalinis saugumas tiesiogiai priklauso nuo informacinio saugumo užtikrinimo, o dėl technologinio progreso minėta priklausomybė tik augs. Informacinis Rusijos Federacijos saugumas suvokiamas kaip jos (Rusijos) nacionalinių interesų apsauga informacinėje erdvėje, kuri nustatoma kaip subalansuotų asmens, visuomenės ir valstybės interesų visuma“ (Rusijos..., 2000).

Kaip vienas iš esminių Rusijos nacionalinių interesų informacinėje erdvėje aspektų

įvardijamas „informacinis valstybinės Rusijos Federacijos politikos nušvietimas, susijęs su patikimos informacijos apie Rusijos federacijos valstybinę politiką, jos oficialią poziciją svarbiausiais socialiai reikšmingais Rusijos ir tarptautiniais įvykiais pateikimu rusiškai ir tarptautinei bendruomenei <...>“ (Ten pat). Tai lemia, kad Rusijoje elektroninių masinės komunikacijos priemonių kontrolė iš esmės yra centralizuota. Nors Rusijoje *de jure* veikia keletas didelių žiniasklaidos konglomeratų, *de facto* visa didžiausioji žiniasklaida yra susijusi su Kremliumi. Steigiami televizijos ir radijo kanalai, internetiniai puslapiai, kurių tikslinė auditorija – rusakalbiai, gyvenantys buvusioje Sovietų Sąjungos teritorijoje, nepriklausančioje Rusijos Federacijai. Informacinio saugumo doktrina įtvirtina siekį imtis prevencinio pobūdžio priemonių, kad būtų užtikrintas šalies informacinės erdvės saugumas. Įvardijami informacinio pavojaus šaltiniai Rusijos Federacijai. Atkreiptinas dėmesys, kad, be bendro pobūdžio deklaracijų ir abstrakčių frazių, Informacinio saugumo doktrinoje aiškiai nurodoma, jog grėsmės šaltinis yra „Rusijos informacinių naujienų agentūrų, masinės komunikacijos priemonių išstūmimas iš vidaus informacinės rinkos bei Rusijos dvasinio, ekonominio ir politinio visuomeninio gyvenimo priklausomybė nuo užsienio informacijos struktūrų; dvasinių vertybių devalvacija, masinės kultūros pavyzdžių propaganda, kurie paremti smurto kultūra bei dvasinėmis ir vertybinėmis nuostatomis, prieštaraujančiomis rusiškoje visuomenėje priimtoms vertybėms“ (Ten pat). Toks platus suvokimas leidžia imtis dvejopų priemonių. Pirmiausia, sudaryti teises, ekonomines, politines ir administracines kliūtis kurtis ir vystytis elektroninėms (ir ne tik) masinės

komunikacijos priemonėms, nepriklausomoms nuo valdžios ir vietos verslo. Antra, po dvasinių vertybių devalvacijos sąvoka galima sėkmingai paslėpti valdžios kritikos, nuomonių įvairovės ribojimus. Iš esmės įvestas centrinės valdžios kritikos ribojimas. Negatyvios tendencijos, reiškiniai šalies viduje nutylimi. Akcentuojami tik teigiami dalykai, pabrėžiami negatyvūs procesai, vykstantys užsienyje. Rusijoje akcentuojama, kad šiuolaikinės informacinės technologijos ir masinės komunikacijos priemonės turi padėti „atgauti prarastas“ geopolitines pozicijas ir pirmiausia tai padaryti buvusioje Sovietų Sąjungos teritorijoje. Dominuojant posovietinėje erdvėje, siekiama kontroliuoti informacijos srautus ir motyvuoti čia gyvenančių žmonių politinį elgesį sau naudinga linkme.

Doktrinoje išskiriami ir šie svarbūs išoriniai informacinio saugumo aspektai: „užsienio politinių, ekonominių, karinių, žvalgybos ir informacinių struktūrų veikla, nukreipta prieš Rusijos Federacijos interesus informacinėje erdvėje“ (Ten pat). Neatsitiktinai minimos informacinės struktūros. Rusija 2013 m. kaip užsienio šalies įtakos agentą įvardijo iki tol šalyje veikusią JAV vyriausybės remiamą radijo stotį *Paduo Svoboda* (liet. Laisvės radijas). Minėtos radijo stoties transliacijos buvo apribotos, o dėl finansinės pagalbos iš užsienio šalių griežto ribojimo radijas turėjo atleisti Rusijoje žurnalistais dirbusius asmenis. Iki tol egzistavusi ir taip silpna nuomonių įvairovės sfera po tokio veiksmo dar labiau nusilpo.

Reikia pažymėti, kad Rusijos Dūma 2012 m. priėmė prieštaringą *Užsienio agento įstatymą*. Remiantis įstatymu, tarptautinį finansavimą gaunančios politinę veiklą vykdančios nevyriausybės

organizacijos privalo registruotis arba yra priverstinai įregistruojamos kaip „užsienio agentai“. Rusijos teisingumo ministerija gali savo iniciatyva nutarti, kad kokia nors organizacija gauna finansavimą iš užsienio, dalyvauja politikoje ar veikia užsienio valstybių arba kitų tarptautinių donorų naudai, todėl turi būti įtraukta į užsienio agentų sąrašą ir bus valdžios griežčiau tikrinama. Už šio įstatymo pažeidimus numatomos didelės baudos ar laisvės atėmimas. Tokiu įstatymu Kremlui neįtinkanti žiniasklaidos priemonė ar internetinis portalas gali būti paskelbtas užsienio agentu ir prieš jį imtasi poveikio priemonių. „Kai kurių valstybių siekis dominuoti ir pažeisti Rusijos interesus pasaulinėje informacinėje erdvėje, išstumiant ją iš vidaus ir išorės rinkų“ (Ten pat) – tokie Rusijos interesai pasaulinėje informacinėje erdvėje yra ne kas kita, o skverbtis į užsienio valstybių (pirmiausia buvusios Sovietų Sąjungos) informacines erdves. Be to, Rusijos Federacijos karinėje doktrinoje nurodoma, kad „dabartinei karinei politinei situacijai pasaulyje įtaką daro informacinis karas“ (Ten pat) ir kad vienas iš šiuolaikinio karo bruožų yra „aktyvi informacinė priešprieša, visuomenės nuomonės dezinformacija atskirose valstybėse ir tarptautinėje bendruomenėje, organizacija ir sukoordinavimas karinių, politinių, diplomatinių, informacinių, ekonominių ir kitų kovos rūšių“ (Ten pat).

Svarbu pabrėžti, kad Rusijoje informacinio karo svarba suvokta labai greitai. Dauguma informacinių karų tiriančių mokslininkų sutaria, kad informacinių karų pradžia – 1991 m. sausio 18 d. prasidėjęs karas tarp JAV vadovaujama koalicinių pajėgų ir Irako, okupavusio kaimyninį Kuveitą. Po šio karo teoretikai ir kariškiai įvairaus lygio darbuose ir dokumentuose apibendrina ir

susistemino informacinio karo koncepciją (Martišius, 2012). Rusijos teoretikų darbuose informacinis karas pradedamas nagrinėti dvidešimtojo amžiaus paskutiniame dešimtmetyje, įstatymų lygmeniu reglamentuotas 2000 metais, o Lietuvoje pirmąkart valdžios institucijos lygmeniu informacinis karas paminėtas tik 2012 m. prezidentės Dalios Grybauskaitės metiniame pranešime.

Rusijos televizijos rinka iki V. Putino

Žlugus Sovietų sąjungai Rusija turėjo mišrią privataus ir valstybinio kapitalo žiniasklaidos valdymo sistemą, kuri tuomet buvo būdinga ir kitoms Europos valstybėms (Dunn, 2009, p. 44). 1994 m. tuometinio Rusijos prezidento Boriso Jelcino dekretu pagrindinis televizijos kanalas *Pervij kanal*¹ tapo uždara akcine bendrove. Valstybė valdė 51 proc. akcijų, likusią paketo dalį – privačios kompanijos. Po rugpjūčio finansinės krizės *Pervij kanal* tapo akcine bendrove, bet kontrolinį akcijų paketą išlaikė tuomet Rusijoje įtakingas oligarchas Borisas Berezovskis (Aksartova, 2003, p. 33).

Tuo metu populiariausi kanalai buvo *Pervij kanal*, *RTR* ir *NTV*². *Pervij kanal* ir *RTR* vidutinė dienos auditorija buvo 84–71 proc., *NTV* – 53 proc., kurią sudarė daugiausia miestų gyventojai, nes kaimo vietovėse kanalas neprilygo valstybės valdomiems konkurentams (White et al., 2005). Valstybės valdomas kanalas *RTR* įkurtas 1990 m. kaip pagrindinė žiniasklaidos kompanija, palaikanti tuometinį Rusijos prezidentą B. Jelciną. Kontrolinis akcijų paketas visuomet priklausė valstybei, o televizijos transliavimo apimtis siekė

¹ Rus. Первый канал.

² Rus. РТР ir НТВ.

98,5 proc. Rusijos populiacijos ir taip pat pasiekdavo penkiasdešimt milijonų žmonių, gyvenančių Nepriklausomų valstybių sandraugos šalyse (NVS) ir Baltijos valstybėse (Aksartova, 2003, p. 35).

NTV buvo vienintelis privatus televizijos kanalas, padengiantis beveik visą Rusijos teritoriją. Anot Lauros Belin, 72 proc. rusų galėjo matyti *NTV*, o daugelyje Rusijos vietovių *NTV* buvo kanalas, kuris sulaužė valstybinių televizijų monopolį (Belin, 2002). Televizijos kanalas *NTV* įkurtas 1993 m., bet veiklos pradžioje turėjo dalintis dažniu su *Rusijos universitetų* kanalu. Po B. Jelcino perrinkimo 1996 m. buvo išleistas prezidentinis dekretas, leidęs *NTV* įgyti visas transliavimo teises ir technines galimybes. Nacionalinę aprėptį taip pat turėjo valstybės valdomas televizijos kanalas *Kultūra*³, Maskvos savivaldybei priklausantis kanalas *TVcentr*⁴ ir B. Berezovskio kontroliuotas televizijos kanalas *TV-6*⁵ (Dunn, 2009, p. 44). Žiniasklaidos, ypač elektroninės, kontrolė ir konsolidacija prasidėjo su dabartinio Rusijos prezidento Vladimiro Putino atėjimu į valdžią 1999 metais. Kaip rašyta anksčiau, tuo laikotarpiu Rusijoje suvokta informacinio karo, kaip politikos įrankio, reikšmė.

Rusijos informacinės erdvės konsolidacija

V. Putinas ministru pirmininku paskirtas 1999 m. rugpjūtį po šalį sukrėtusios 1998 m. ekonominės krizės, kai Rusija paskelbė defoltą ir buvo priversta kreiptis į Tarptautinį valiutos fondą prašyti paskolos. Nesėkmingas pirmasis Rusijos–Čečėnijos karas, televizijų kaip vidaus politinės

kovos įrankio naudojimas ir negatyvūs socialiniai procesai šalyje buvo pagrindiniai žiniasklaidos suvalstybinimo motyvai.

Pirmosios V. Putino prezidentavimo kadencijos metu imtasi priemonių stiprinti valstybinių nacionalinių televizijos kanalų kontrolę. Iš valstybinių kanalų pašalinta bet kokia prezidento administracijai neparanki ar neįtinkanti informacija. Formuotas toks žiniasklaidos temų tvarkaraštis, kuris būtų priimtinas Kremlui. Be to, padidintas finansavimas valdžios kontroliuojamai žiniasklaidai, o tai leido valstybiniam televizijos kanalams įsigyti šiuolaikinės technikos ir aparatūros (Martišius, 2010 p. 47). Esminis pokytis įvyko suvalstybinat komercines žiniasklaidos priemones. Perimta privati televizijos kompanija *NTV*. Kompaniją užvaldė valstybinės dujų monopolininkės *Gazprom*⁶ antrinė įmonė *Gazprom Media*⁷.

1998 m. finansų krizė lėmė, kad reklamos biudžetai sumažinti 70–80 procentų (Zolotov, 2001). Kompanijos savininkas Vladimiras Gusinskis buvo paėmęs įvairių kreditų savo žiniasklaidos kompanijos *Media-Most*⁸ plėtrai, kuri buvo oficiali televizijos kanalo *NTV* savininkė. 1999 m. *Vnešekonombankas*⁹ atsisakė pratęsti 42 mln. JAV dolerių paskolos išmokėjimo sąlygas (Belin, 2004, p. 139). Po ilgų teisminių ginčų *Media-Most* buvo priversta išmokėti paskolą ir tokiu būdu susidūrė su kitų paskolų išmokėjimo problema. 2000 m. kovą dujų koncernas *Gazprom* pareikalavo nedelsiant gražinti 211 mln. JAV dolerių paskolą. Praėjus dviem mėnesiais Generalinės prokuratūros ir federalinio saugumo pareigūnai užėmė *Media-Most* biuro pa-

³ Rus. Россия – Культура.

⁴ Rus. ТВ Центр.

⁵ Rus. ТВ 6.

⁶ Rus. Газпром

⁷ Rus. Газпром-медиа.

⁸ Rus. Медиа-Мост.

⁹ Rus. Внешэкономбанк.

talpas. Teisminiai ir koviniai reidai vėliau pasikartoję dar keliolika kartų, ir 2001 m. balandžio 13 d. faktiškai perimama televizijos kanalo *NTV* kontrolė.

Lygia greta vyko ir kitų privačių, nuo Kremliaus nepriklausomų kanalų suvalstybinimas. Stipriai spaudžiamas generalinės prokuratūros, B. Berezovskis sutiko parduoti valdomas *Pervij kanal* akcijas (Belin, 2004, p. 141). Kai *Gazprom* perėmė *NTV* kontrolę, didelė dalis žurnalistų išėjo dirbti į televizijos kanalą *TNT*¹⁰, bet po dviejų dienų, kai *Gazprom* perėmė *NTV*, Rusijos mokesčių inspekcija iškėlė baudžiamąją bylą *TNT* vadovams. *TNT* perėjo į *Gazprom* pavaldumą. *NTV* vedantis žurnalistas Jevgenijus Kiseliovas tapo generaliniu televizijos kanalo *TV-6* direktoriumi (Belin, 2002). *TV-6* buvo nereikšmingas B. Berezovskio valdomas televizijos kanalas. Vis dėlto 15 proc. akcijų paketo priklausė naftos kompanijai *Lukoil* (Belin, 2004, p. 141). 2002 m. sausį *Lukoil* uždarė televizijos kanalą *TV-6* motyvuodama kanalo finansiniais nuostoliais 1998 ir 2000 metais (Truscott, 2004, p. 180). Galiausiai 2003 m. birželio 22 d. Rusijos valdžia uždarė *TVS*¹¹ kanalą – paskutinį nepriklausomo *NTV* ir *TV-6* kanalo palikuonį. Kanalas turėjo finansinių sunkumų ir buvo pakeistas sporto kanalu (Truscott, 2004, p. 181). Sukurtas hierarchinio pavaldumo modelis. Šiandien Kremlius per glaudžiai su politika susijusį verslą formuoja žiniasklaidos turinį. Visuomenės informavimo priemonių kontrolės klausimas kartu apima ir žodžio laisvės idėją. Sužlugdžius komercinius televizijos transliuotojus, Rusijoje tapo sunkiai įmanoma laisvai reikšti mintis.

¹⁰ Rus. THT.

¹¹ Rus. TVC.

Neapsiribota tik televizijos kanalų ir kitų žiniasklaidos priemonių kontrolinio akcijų paketo perėmimu. Kremliaus iniciatyva, prisidengiant nacionalinio ir informacinio saugumo interesais, imtas riboti užsienio kapitalo dalyvavimas Rusijos žiniasklaidos valdyme. Užsienio kompanijų dalyvavimas Rusijos žiniasklaidos valdyme tapo ypač aštrių politinių debatų tema 2001 metais, kai įsigaliojo Žiniasklaidos įstatymo pataisos, ribojančios užsienio kompanijų investicijas į elektronines Rusijos masines komunikacijos priemones (Aksartova, 2003). Ribojimai susiję su naujų žiniasklaidos priemonių kūrimu. Draudimas taikomas užsienio įmonėms, Rusijos įmonėms, kurių kontrolinį akcijų paketą valdo užsieniečiai, ir Rusijos piliečiams, turintiems dvigubą pilietybę. Naujos pataisos taip pat draudė užsieniečiams, asmenims be pilietybės ir Rusijos juridiniams asmenims, kuriuos kontroliuoja užsieniečiai, steigti televizijos kompanijas ir valdyti televizijos kompanijų akcijas, televizijos kompanijų, kurios transliuoja daugiau kaip pusė Rusijos regionų ar kurių potenciali auditorija daugiau kaip pusė nacijos populiacijos (Aksartova, 2003). Įstatymas visiškai neeliminavo užsienio kapitalo iš Rusijos žiniasklaidos rinkos, bet apribojo užsieniečių dalyvavimą žiniasklaidos bendrovių valdyme. Jis tapo antraeilis.

Pabrėžtina, kad įstatymas, išleistas 2001 m. rugpjūtį, buvo retroaktyvus, t. y. galiojo į praeitį ir buvo taikomas įmonėms, kurios įkurtos iki įstatymo įsigaliojimo. Įdomu tai, kad kilus teisinei ir politinei sumaiščiai V. Putinas vetavo minėtą įstatymą, bet Aukštesnieji parlamento rūmai pagal „geriausias bizantiškos politikos tradicijas“ atmetė prezidento veto. Įstatymas įsigaliojo.

Siekdamas konsoliduoti žiniasklaidos rinką ir užsitikrinti efektyvesnę informacinę

kontrolę bei informacinio karo skleidimą, Kremlius toliau vykdė žiniasklaidos rinkos pertvarkas. 2005 m. prie *VGTRK*¹² prijungtos visos dukterinės kompanijos, kurios anksčiau buvo savarankiški juridiniai asmenys. Holdingas sujungė 86 regionines televizijos kompanijas, radiją *Majak*¹³, pagrindinį informacinį skaičiavimo centrą, valstybinę televizijos ir radijo kompaniją *Kultūra*, animacinę kompaniją *Sojuztelegfilm*¹⁴, televizijos kanalą *Rosija*¹⁵ (Varšavčik, 2005).

Kremlius ir toliau vykdo žiniasklaidos monopolizavimą. 2013 m. pabaigoje Rusijos oligarchui Vladimirui Potaninui priklausanti žiniasklaidos kompanija *Interros*¹⁶ pardavė 100 proc. holdingo *Profmedia*¹⁷ akcijų paketą. Vienintelis pirkėjas – *Gazprom Media* (Slon.ru, 2013). Įvykus sandoriui į *Gazprom Media* pavaldumą perėjo televizijos kanalai *MTV*, *TV3*, *2×2*, kino kompanija *Central Partneršip*¹⁸, radijo stotys *Avtoradijo*¹⁹, *Jumor FM*²⁰, *Radijo romantika*²¹ ir radijas *Energy*. 2012 m. *Profmedia* pelnas išaugo daugiau nei 17 proc. ir sudarė 20,2 milijardų Rusijos rublių. *Gazprom Media* 2012 m. pelnas buvo 52,3 milijardai rublių (Slon.ru, 2013). *Gazprom Media* generalinis direktorius yra buvęs Rusijos informacijos ministras Michailas Lesinas, o akcininkų tarybos vadovas – *Gazprom* generalinis direktorius Aleksejus Mileris.

Gazprom Media – didžiausias žiniasklaidos holdingas Rusijos federacijoje.

¹² Rus. Всероссийской государственной теле- радиовещательной компании.

¹³ Rus. Маяк.

¹⁴ Rus. Союзтеlevisionь.

¹⁵ Rus. Россия.

¹⁶ Rus. Интеррос.

¹⁷ Rus. Профмедиа.

¹⁸ Rus. Централ Партнершип.

¹⁹ Rus. Авторадио.

²⁰ Rus. Юмор FM.

²¹ Rus. Радио романтика.

Holdingas priklauso *Gazprombank*²², kurio akcininkais yra kompanija *Gazprom*, valstybinis *Vnešekonombankas* ir *Gazprom* įkurtas pensijų fondas *Gazfond*²³ (Boleckaja, 2013). Fondą valdo kompaniją *Lyder*²⁴, kuri yra dalis *Sogaz*²⁵ grupės, kontroliuojamos banko *Rosija*, kurio vienas iš savininkų yra V. Putinui artimas verslininkas Jurijus Kovalčiukas. Grupė *Sogaz* ir bankas *Rosija* taip pat valdo holdingą *Nacionalnaja media grupa*²⁶, kuri savo ruožtu valdo arba dalyvauja *Pervij kanal*, TV kanalo *STS*²⁷, *Ren-TV*²⁸, *Life News*, laikraščių *Izvestija*²⁹, *Žizin*³⁰, *Ruskaja služba novostej*³¹ laikraščio *Metro Sankt Peterburg* valdyme³² (Slon.ru, 2013).

Šiandien *Gazprom Media* valdo televizijos kompanijas *NTV* ir tokias jos dukterines kompanijas kaip *NTV futbol* ir pan., televizijos kompaniją *TNT*, keliolika radijo stočių, palydovinės televizijos retransliuotoją *NTV plus*³³, leidyklą *Sem dnej*³⁴, interneto kompaniją *Now.ru* ir *RuTube* ir t. t. (Boleckaja, 2013). Anot televizijos kritikės Arinos Borodinos, šiandien Rusijoje televizijos pagrindą sudaro dvidešimt nemokamų kanalų, matomų visoje federacijos teritorijoje. Pagrindiniai yra *Pervij kanal*, *Rosija 1*³⁵, kuris priklauso valstybės valdomai įmonei *VGTRK* ir *NTV*. Pirmieji du pagal savo

²² Rus. Газпромбанк.

²³ Rus. Газфонд.

²⁴ Rus. Лидер.

²⁵ Rus. СОГАЗ.

²⁶ Rus. Национальная медиа-группа.

²⁷ Rus. СТС.

²⁸ Rus. РЕН-ТВ.

²⁹ Rus. Известия.

³⁰ Rus. Жизнь.

³¹ Rus. Русской службы новостей.

³² Rus. Metro Санкт-Петербург.

³³ Rus. НТВ плюс.

³⁴ Rus. Семь дней.

³⁵ Rus. Россия-1.

statusą yra valstybiniai, *NTV* formaliai – komercinis, bet realiai kontrolinį akcijų paketą valdo valstybinė įmonė. Minėti trys kanalai užima 45 proc. visos Rusijos televizijos auditorijos (Ivanina, 2014). Interneto augimo ir televizijos žiūrimumo mažėjimo tendencija Rusijoje yra gerokai pervertinta. Kuo toliau geografiškai nuo sostinės, tuo labiau auga televizijos kaip informacijos ir komunikacijos įrankio įtaka (Ivanina, 2014). Įvykiai Ukrainoje padidino naujienu kanalų žiūrimumą, kuris nuo sausio pradžios išaugo apie 20 proc. Remiantis Maskvos telemetrų kovo mėnesio nuo 17 d. iki 23 d. duomenimis, žiūrimiausia laida buvo naujienu laida *Vremia*³⁶ televizijos kanale *Pervij kanal*, antra – *Voskresnoje vremia*³⁷, trečia – *Golas*³⁸. Toliau taip pat lyderio pozicijas užėmė informacinės programos (Ivanina, 2014).

Rusijos informacinio valdymo gebėjimai gerokai išaugę. Anot A. Borodinos, 2008 m. Rusijos–Gruzijos karo metu programą *Vremia* vidutiniškai žiūrėjo 15–20 proc. televizijos žiūrovų, o kovo, balandžio mėnesių tris savaites (Krymo aneksijos laikotarpis) žiūrimumo rodiklis žemiau 25 proc. nekrisdavo. Žinios iš *prime time*³⁹ laiko išstūmė pramogines laidas. Be to, išaugo ir pačių žinių apimtis. Dabar rodoma po 10 siužetų apie Ukrainą. O jei nuo ryto iki vakaro kartojama, kad Ukrainą užgrobė fašistinis režimas, benderovcai, tai nepatiktėti tuo yra labai sudėtinga (Ivanina, 2014). Žiniasklaidos laisvės suvaržymai lėmė, kad spaudos laisvės indekse Rusijos pozicijos nuolatos prastėjo. 2005 m. *Freedom House* sumažino Rusijos spaudos laisvės reitingą

nuo „iš dalies laisvos“ iki „nelaisvos“, o Žurnalstų apsaugos komitetas V. Putiną įrašė į dešimties didžiausių spaudos priešų sąrašą. 2013 m. *Freedom House* spaudos laisvės reitinge Rusija yra 176 vietoje iš 196 šalių. Jos žiniasklaidos laisvė įvardijama kaip nelaisva (Freedom House, 2013).

Rusijos informacinio karo įrankiai

Rusija aktyviai siekia ne tik apsaugoti savo informacinę erdvę, bet ir įsitvirtinti užsienio informacinėje aplinkoje, pirmiausia – buvusiose Sovietų Sąjungos respublikose. Lietuva, kaip ir kitos Baltijos valstybės, yra vienas iš informacinių atakų taikinių. Tuo neapsiribojama, siekiama paveikti ir Vakarų šalių auditorijas, kurios nemoka rusiškai. Skverbtis vykdoma naudojant keletą metodų.

1993 m. gruodžio 22 d. tuometinio Rusijos prezidento B. Jelcino įsaku pertvarkyta nuo 1929 m. veikianti radijo stotis *Golos Rosiji*⁴⁰. Pagrindiniu radijo tikslu įvardytas „tarptautinės bendruomenės supažindinimas su gyvenimu Rusijoje, realistinio paveiklo – tai, kas vyksta šalyje, pristatymas“ (Komersant, 2005). Stotis transliuoja rusų ir dar 31 užsienio kalba. Radijo stoties vadovų teigimu, auditorija sudaro apie 100 mln. žmonių 160 pasaulio šalių. 1996 m. kovo 12 d. B. Jelcinas pasirašė įsaką „Dėl Užsienio reikalų ministerijos koordinacinės veiklos atlikimo, pristatant vieningą Rusijos Federacijos užsienio politikos liniją“. Remiantis įsaku, Rusijos užsienio reikalų ministerija tapo „pagrindine institucija“, atsakinga už šalies įvaizdžio formavimą užsienyje (Rusijos..., 1996). 2002 m. liepos 1 d. pradėjo veikti kanalas *RTR Planeta*⁴¹,

³⁶ Rus. Время.

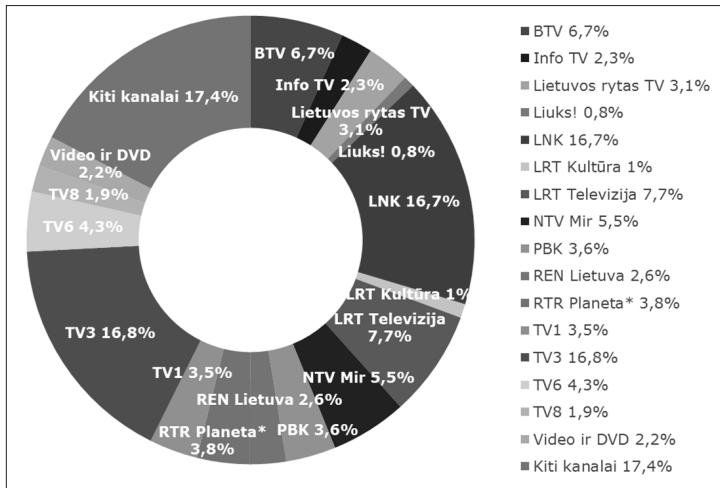
³⁷ Rus. Воскресное время.

³⁸ Rus. Голос.

³⁹ Liet. žiūrimiausio laiko.

⁴⁰ Rus. Голос России.

⁴¹ Rus. РТР-Планета.

1 pav. TV kanalų auditorijos dalis procentais 2013 m.

skirtas rusakalbiamis, gyvenantiems užsienyje. Įvairiais skaičiavimais, už Rusijos ribų gyvena apie 70 mln. etninių rusų. Kanalas *RTR Planeta* matomas Europoje, JAV, Pietų Amerikoje ir Australijoje.

Svarbus aspektas, kuris dažnai praslysta pro stebėtojų akis, – tai informaciniame kare naudojamų priemonių sanklota. Informaciniame kare dažnai naudojamos civilinio gyvenimo priemonės. Įprastai, be mokslininkų, informaciniu karu labiausiai rūpinasi jėgos struktūros, tačiau realiai naudojamos priemonės, kurių priežiūra taikos laikotarpiu patikėta įvairioms civilinėms institucijoms. Tarkim, kabelinių televizijų paketų sudėtis. Už tai labiausiai atsakingos kabelinės televizijos paslaugas teikiančios įmonės. Jos susitaria su televizijos kanalais dėl programų retransliavimo, kreipiasi į Lietuvos radijo ir televizijos komisiją, gauna licenciją ir imasi veiklos. Esant ramiam laikotarpiui tokia schema logiška, tačiau valstybė, kuri ketina vykdyti informacinį karą, gali pasiūlyti didžiules nuolaidas televizijos kanalų retransliavimui, ir tos šalies televizijos kanalai, kabelinių televizijų

padedami, įsitvirtina Lietuvos televizijos rinkoje. Informacinio karo prevencija besirūpinančios jėgos struktūros realiai neturi poveikio priemonių.

Tokia padėtis yra susiklosčiusi dabar, kai kabelinių televizijų tinkleliuose dominuoja vadinamieji „rusiški“ kanalai. Remiantis TNS duomenimis, bendras keturių pagrindinių (*NTV Mir*, *PBK*⁴², *Ren TV Lietuva*, *RTR Planeta*) rusiškų televizijos kanalų žiūrimumas 2013 metais buvo 15,5 proc. ir viršijo nacionalinio transliuotojo LRT pirmąjį kanalą, turėjusį 7,7 proc. Lietuvos auditorijos dalies (TNS..., 2014). Šių „rusiškų“ televizijos kanalų žiūrimumas didesnis, nei Lietuvos valstybės galimybės savarankiškai formuoti naujienu darbotvarkę naudojant visuomeninį transliuotoją.

Informacinio karo aspektas kabelinių televizijų retransliuojamų programų atžvilgiu nebuvo suvaldytas. 2013 m. spalį Latvijos jurisdikcijai priklausančios *PBK Lithuania* programos laidoje *Žmogus ir įstatymas* buvo paskleista neapykantą kurstanti ir tikrovės neatitinkanti informacija apie

⁴² Rus. Первый Балтийский Канал.

1991 m. sausio 13-osios įvykius, pasityčiota iš kovotojų už Lietuvos laisvę atminimą. Už audiovizualinės rinkos priežiūrą Lietuvoje atsakinga Radijo ir televizijos komisija priėmė sprendimą, įpareigojantį Lietuvos jurisdikcijai priklausančius televizijos programų retransliuotojus 3 mėnesiams sustabdyti programos dalių ne iš ES valstybių narių, Europos ekonominės erdvės valstybių ir kitų Europos Tarybos konvenciją *Televizija be sienų* ratifikavusių Europos valstybių, sudarančių televizijos programą *PBK Lithuania*, retransliavimą Lietuvos Respublikos televizijoje (Lietuvos..., 2014). Sprendimui pakluso visi Lietuvoje veikiantys retransliuotojai ir už Lietuvos jurisdikcijos ribų esanti, save televizija pristatanti, bet realiai esanti palydovinė retransliuotoja, 8 proc. televizijos transliavimo rinkos dalies padengianti *Viasat televizija*.

2014 m. rusiškam kanalui *NTV Mir Lithuania* prieš kovo 11 d. parodžius programą „Pasmerktieji: spąstai grupei „Alfa“, kuriame taip pat neigiama sovietų vykdyta sausio 13-osios agresija, tyčiotasi iš aukų atminimo, Radijo ir televizijos komisijos sprendimas 3 mėnesiams sustabdyti programos dalių ne iš ES valstybių narių transliavimą įgyvendintas iš dalies. Lietuvoje veikiantys retransliuotojai, nors ir nenoromis, turėjo paklusti sprendimui. O štai *Viasat* sprendimo nevykdė. Remtasi dviem motyvais. Pirmiausia, *Viasat* yra registruota Estijoje ir patenka į tos valstybės sprendimų jurisdikciją. Kitas argumentas – tariama pagarba žodžio laisvei. Remiantis bendrovės išplatintu pranešimu spaudai, „mes tvirtai tikime, kad brandžioje demokratinėje visuomenėje žmonės gali priimti sprendimus patys. Neabejojame, kad žodžio laisvės skatinimas ir dar didesnė nuomonių įvairovė yra daug efektyvesnis būdas kovoti

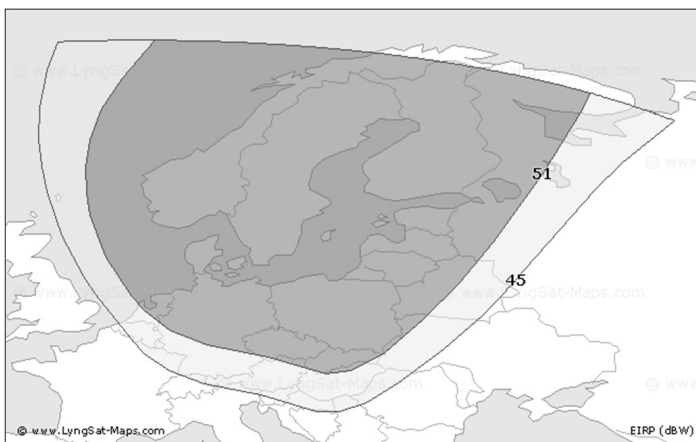
su propaganda už žiniasklaidos cenzūrą“ (Viasat..., 2014). Reali priežastis – *Viasat* priklauso koncernui *MTG*, kuris turi didelius žiniasklaidos verslo interesus Rusijoje (Tapinas, 2014). Išjungti rusišką propagandą *MTG* koncernui dėl jo interesų Rusijoje tiesiog finansiškai yra per daug skausmingas žingsnis. Dezinformacijos, neapykantos, sklindančios iš „rusiškų“ kanalų, ribojimas buvo įgyvendintas palikus didžiulę transliacijos „skylę“.

Tokių paliktų „pilkųjų dėmių“, kuriomis informacinio karo tikslais pasinaudoja Rusija, galima rasti gerokai daugiau. Už audiovizualinės politikos įgyvendinimą Lietuvoje atsakinga Kultūros ministerija, tačiau informacinio karo aspektas joje nėra akcentuojamas. Užsienio reikalų ministerija yra atsakinga už derybas su Europos Komisija. Pastaroji yra priėmusi konvenciją *Televizija be sienų*, kuri nustato, kad klausimus dėl televizijos turinio neatitikties įstatymams turi spręsti transliavimo licenciją išdavusi valstybė (Commission..., 1984). Tuo pasinaudojo Rusijos kanalai, kurie pasiėmė licencijas Jungtinėje Karalystėje, Švedijoje ar kitose ES šalyse narėse, bet transliuoja į Baltijos valstybių teritoriją.

Įvykių Ukrainoje kontekste Lietuva atsidūrė keistoje padėtyje. Į Lietuvą transliuojama karą ir neapykantą kurstanti informacija, skleidžiama dezinformacija, ir nors tai draudžia Lietuvos įstatymai, valstybės poveikio priemonės labai ribotos. Už kanalo turinio neatitikimus įstatymui atsakingos Vakarų Europos šalių institucijos, kurios tų kanalų nemato, rusų kalbos nesupranta. Štai kanalo *NTV Mir Lietuva* signalas nesiekia Jungtinės Karalystės, nors būtent jų audiovizualinės rinkos priežiūros institucija *OFCOM* išdavė transliavimo licenciją ir turėtų vykdyti kanalo priežiūrą (Lietuvos..., 2014).

Lentelė. Televizijos programos, skirtos Lietuvai arba bendrai Baltijos šalims, kurioms transliuoti licencijas yra išdavusios Jungtinės Karalystės, Latvijos ir Švedijos reguliuojančios institucijos (Lietuvos..., 2014)

	<i>Jungtinė Karalystė</i>	<i>Latvija</i>	<i>Švedija</i>
1.	Diva Universal	PBK Lithuania Pervyj Baltyjsky Kanal Lithuania	Showtime Baltic (rusiška versija)
2.	First Baltic Music Channel	OE	Silver Baltic (rusiška versija)
3.	TCM Europe	4 multimanija (lietuviška versija)	TV1000 Action East (lietuviška versija)
4.	Viasat Motor HD (version in Lithuanian)	Pingvinukas	TV1000 Premium (lietuviška versija)
5.	Viasat Motor (version in Lithuanian)	TV XXI (TV 21)	TV1000 East (rusiška versija)
6.	Viasat Nature East (version in Lithuanian)		Rossija RTR
7.	Viasat Sport Baltics (version in Lithuanian)		
8.	Jim Jam (Version in Lithuanian)		
9.	Ren TV Baltic		
10.	NTV Mir Lithuania		
11.	SYFY Universal (CIS Baltics)		
12.	Sony Entertainment Television Baltics		
13.	Sony Entertainment Television HD Baltics		
14.	Sony Sci - Fi Baltics		
15.	Sony Turbo Baltics		
16.	Sony Turbo HD Baltics		
17.	TV8 Lithuania		
18.	Universal Channel CIS Baltics		
19.	TVL (TV Lietuva)		

2 pav. NTV Mir Lietuva aprėpties zona

(OFCOM neturi galimybių priimti televizijos kanalo signalo. Tamsi spalva rodo per palydovą siunčiamo signalo geresnę aprėptį. Šviesi spalva rodo maksimalias signalo pasiekimo ribas)

Norint sustabdyti transliaciją reikia daryti įrašus, juos versti, nurodyti, kur yra galimi pažeidimai, nusiųsti, sulaukti atsakymo, jei reikia, siųsti patikslinimus. Galiausiai sprendimas dėl vieno ar kito siužeto gali būti priimtas po vienerių ar daugiau metų, o pažeidimai „liejasi gyvai ir nesustabdomu srautu“. Ištaisyti padėtį turėtų imtis Užsienio reikalų ministerija, inicijuodama konvencijos *Televizija be sienų* pakeitimus, kad būtų suteikti poveikio instrumentai toms valstybėms, kurioms dezinformacija yra skleidžiama. Deja, informacinio karo poveikis ilgą laiką buvo už Užsienio reikalų ministerijos interesų lauko.

Susiklosčius palankiai ekonominei padėčiai, Rusijoje neapsiribota ekspansija į posovietinę erdvę. Nutarta žengti į globalią informacinę erdvę. Tam tikslui buvo nutarta įsteigti 24 val. per parą veikiančią anglų kalba naujienas transliuojantį televizijos kanalą *Russia Today*. Oficialus motyvas kurti kanalą – geriau pristatyti pasauliui Maskvos poziciją apie tarptautinius įvykius bei pagerinti šalies įvaizdį. Pagal 2005 m. kurtą kanalo koncepciją, televizijos programą turėjo sudaryti 70 proc. tarptautinių naujienų transliacija, o 30 proc. eterio laiko užimti labiausiai Vakarų auditoriją dominančios informacijos apie Rusiją pateikimas.

Kanalo steigėjas buvo naujienų agentūra *RIA Novosti*⁴³, tiksliau, jos sukurta nekomercinė įstaiga *TV Novosti*⁴⁴. Kanalas *Russia Today* už Rusijos ribų plinta naudojant palydovinę sistemą *EchoStar*, *DirectTV* ir kt. Rusijos teritorijoje kanalas matomas *Kosmos TV*⁴⁵ ir *NTV plus*⁴⁶ palydovinėmis sistemomis. Be to, užsienyje kanalas plati-

nimas kabeliniais tinklais. 2009 m. *Russia Today* pakeitė pavadinimą ir tapo *RT* kanalu. Tokį prekinio ženklo pakeitimą galima paaiškinti siekiu iš dalies maskuoti kanalo priklausomybę nuo Rusijos. Paprastas žiūrovas gali ne iškart suprasti, kad žiūri anglišką rusiško kanalo versiją. Svarbu ir tai, kad amerikietiški ar europietiški analogiški kanalai pastaruoju metu orientuodamiesi į uždarbį prašo iš kabelinių retransliuotųjų tam tikro užmokesčio, o Rusijos vyriausybės finansuojama *RT* siūlo savo turinį nemokamai. Tokiu būdu labai didėja kanalo skverbtis, kartu auga ir rusiškos propagandos prieinamumas. 2007 m. *Russia Today* tapo pirmuoju rusišku televizijos kanalu, pradėjusiu kelti savo medžiagą pasaulinėje vaizdinės medžiagos platformoje *YouToube* (*Russia...*, 2009).

Kanalo įkeltos medžiagos į *YouToube* peržiūrų skaičius taip pat labai didelis. 2013 metų birželį kanalas tapo pirmuoju televizijos naujienų kanalu, kuris pasiekė, kad jo įkeltą medžiagą peržiūrėtų per milijardą žiūrovų. Be to, *RT* kanalas turi per milijoną prenumeratorių *YouToube* platformoje, o remiantis *comScore* duomenimis praėjusių metų liepą kanalo internetinis puslapis sulaukė 6,32 mln. unikalių apsilankymų. Trisdešimt procentų *YouToube* įkeltos medžiagos vartotojų ir 50 proc. *RT* internetinio puslapio lankytojų ateina iš JAV (*Pompeo*, 2013).

Russia Today kanalo sukūrimo iniciatoriumi tapo tuometinio Rusijos prezidento Vladimiro Putino patarėjas jau minėtas M.Lesinas, kuris anksčiau vadovavo Spaudos ministerijai. Remiantis oficialiu pranešimu spaudai, kanalas „atspindės Rusijos poziciją svarbiausiais tarptautiniais klausimais“, „informuos auditoriją apie rusiško gyvenimo įvykius ir reiškinius“ (*IA Volga*

⁴³ Rus. РИА Новости.

⁴⁴ Rus. ТВ-Новости.

⁴⁵ Rus. Космос ТВ.

⁴⁶ Rus. НТВ-плюс.

Inform, 2005). Fakto, kad *Russia Today* kanalo paskirtis – aktyviau kovoti pasaulinėje filmuotos medžiagos kovoje, neslėpė ir vyriausioji kanalo redaktorė Margarita Simonian. „Rusija yra svarbi ir didžiulė šalis, todėl reikia, kad jos poziciją žinotų žiūrovai visame pasaulyje“ (Reuters-BNS, 2005). Anot M. Simonian, „kanalas sieks parodyti Rusijos visuomenės nuomonės pjūvį apie vienus ar kitus tarptautinius įvykius, nes visuomenės nuomonė Rusijos Federacijoje ne visuomet sutampa su visuomenės nuomone tam tikrose Europos šalyje ar visuomenės nuomone Jungtinėse Valstijose“ (IA Volga, 2005). Siekdamas populiarumo, kanalas samdo anglakalbius žurnalistus, o 2013 m. pasirašė kontraktą su televizijos pokalbių žvaigžde Larry Kingu (Mackey, Roth, 2013).

Šiandien kuriami žiniasklaidos kanalai, kurie pasitelkdami naujas technologijas peržengia valstybių sienas. Rusiškai suprantantiems asmenims siūloma žiūrėti teminius kanalus. Be to, skverbtį vykdo valstybinė televizija *RTR Planeta*. Rusija „savomis“ laikomose teritorijose, ten, kur rado galimybių naudoti politinį spaudimą ar daryti įtaką ekonominiams ryšiams su Maskva susijusiems verslininkams, kūrė vietinius nacionalinius, regioninius žiniasklaidos kanalus, kurie tapo Kremliaus informacijos dubliuotojais. Ukrainoje tai buvo televizijos kanalas *Inter TV*, Baltijos valstybėse – *Pirmasis Baltijos kanalas*, Lietuvoje – dalyje mažų komercinių radijo stočių pateikiama prorusiška informacija. Tai, kad svarbiausios Rusijos elektroninės komunikacijos priemonės yra valdžios kontroliuojamos, palengvina jų žengimą į užsienio teritorijas. Tai daroma keliais būdais:

a) steigiant radijo ir televizijos kanalus Rusijos teritorijoje, bet jų skleidžiamas

signalas pasiekiamas kaimyninėse valstybėse;

b) į ES šalių narių teritorijas imta skverbtis pasinaudojus ES direktyva *Televizija be sienų*. Įkuriami televizijos ir radijo kanalai užsienyje, kurie juridiskai laikomi atskiri nepriklausomi kanalai, bet realiai 90 proc. ar daugiau turinio atkartoja Rusijos motininių kanalų programas.

Taip Didžiojoje Britanijoje, Latvijoje ar Švedijoje užregistruoti „europietiški“ televizijos kanalai, kurių pagrindinė auditorija yra rusų kalbą mokantys Baltijos valstybių gyventojai. Pabrėžtina, kad kanalų turinys iš esmės atkartoja Rusijoje veikiančių kanalų turinį. Tokių kanalų pavyzdys būtų televizija *PBK* – atkartoja rusiško kanalo *Pervij kanal* programas, ar *Ruskoje radijo Baltija*⁴⁷. Minėta, kad tokie kanalai patenka į ES konvencijos *Televizija be sienų* apsaugą, o tai palengvina Rusijai vykdyti informacinį karą. Pažymėtina, kad dalis reklaminių pranešimų adaptuoti vietinei auditorijai, todėl netiesiogiai dalis Lietuvos reklamos davėjų apmoka šaliai skirtą rusišką propagandą. Rusijoje sukurtų televizijos filmų, pramoginių, pokalbių ar pažintinių laidų biudžetai yra daug didesni, nei Lietuvos visuomeninio ar komercinių transliuotojų išleidžiami pinigai. Maža šalies reklaminė rinka neleidžia kurti panašios kokybės programų kaip Rusijoje. Dėl objektyvių rinkos parametrų Lietuvos transliuotojai atsiduria nelygioje konkurencinėje kovoje. *Pirmasis Baltijos kanalas*, parodydamas populiariausios Rusijos televizijos kanalo laidas, neišleidžia milžiniškų sumų jų kūrimui. Kadangi pramoginės rusiškos laidos kokybiškos, o nacionalinės televizijos alternatyvios pramogos pasiūlyti

⁴⁷ Rus. Русское Радио Балтия.

negali, kaip buvo matyti iš *TNS* metinės žiniasklaidos apžvalgos, išaugo „rusišku“ kanalų žiūrimumas. Kartu su pramoga, filmais ir koncertais ištransliuojamos vadinamosios analitinės žurnalistikos laidos, dokumentika, televizijos žinios, kurios yra propagandinės.

Siekiant informacinio karo tikslų, 2013 m. buvo priimtas Rusijos vyriausybės nutarimas reorganizuoti naujienų agentūrą *Ria Novosti*. 59-eių Dimitrijus Kiseliovas 2013 m. gruodžio 9 d Rusijos prezidento V. Putino įsaku paskirtas *Rosija sevodnia* (*Rusija šiandien*)⁴⁸ vadovu. Agentūros vyriausioju redaktoriumi paskirta kanalo *Russia Today* vyriausioji redaktorė M. Simonian. *Rosija sevodnia* – tai naujas informacinis milžinas, kuris kuriamas panaikinus iki tol buvusią didžiausią Rusijos naujienų agentūrą *Ria Novosti*. Sprendimas panaikinti naujienų agentūrą *Ria Novosti* paaiškintas siekiu sumažinti išlaidas. D. Kiseliovas iki tol ėjo *VGTRK* kompanijos direktoriaus pavaduotojo pareigas bei televizijos kanale *Rosija 1* vedė propagandinę informacinę laidą *Vesti nedeli*⁴⁹. Nauja informacinė agentūra turės pateikti Rusijos politikos požiūrį pasauliui. Kaip rašoma V. Putino įsakyme: „*Rosija sevodnia* užduotis yra informuoti apie valstybinę Rusijos politiką ir visuomeninį gyvenimą užsieniečius“ (Boleckaja, 2013). Reformuojama ir radijo stotis *Golas Rosiji*, kuri taip pat prijungiama prie naujos agentūros.

Rusijos informacinės erdvės kontrolė, išaugę gebėjimai skverbtis į kaimyninių valstybių informacinę erdvę, kurti Rusijai palankią informacinę darbotvarkę yra bausinanti realybė. Tie, kurie pradeda informacinį karą, siekdami pateisinti savo veiksmus

ir užsitikrinti palankią viešąją nuomonę, į šį procesą įtraukia žiniasklaidą ir akcentuoja jos svarbą (Martišius, 2010, p. 287–288). Pagrįstas realybės įvertinimas yra sudėtingas. Didelę dalį informacijos sudaro faktai, kurie sunkiai išmatuojami. Žiniasklaida neretai priversta pateikti tam tikros srities ekspertų norimą matyti vaizdą, o ne realią situaciją. „Realybė jau ne empirinis fenomenas, bet virtualios patirties rezultatas. O tas, kas valdo virtualios realybės konstravimo mechanizmus, gali mums daryti milžinišką, iš šalies sunkiai kontroliuojamą įtaką“ (Bielinis, 2000, p. 104). Sukuriama „mediarealybė“, kuri veikia pagal atskiras žinių atrankos, kūrimo ir sklaidos taisykles. „Objektyvios žinios apie socialinį gyvenimą ištirpsta kuriamų įvykių sraute“ (Luhmann, 2000, p. 4–5). Pabrėžtina tai, kad nors „mediarealybė“ ir dirbtinė, tačiau ji veikia žmonių elgseną, daro įtaką jų politiniams, ekonominiams sprendimams.

Išvados

Lietuvos valstybė sėkmingai integravosi į politines, ekonomines, karines Vakarų struktūras. Sugebėjome sukurti veikiančią demokratinę, laisvos rinkos taisyklėmis besivadovaujančią valstybę. Deja, atkurtos nepriklausomybės dvidešimtmečio nepakako svariai integruotis į Vakarų informacinę erdvę. Nors jaunesnioji karta vis geriau išmoka Vakarų Europos kalbų, vyresnioji karta, mokėdama tik rusų kalbą, naudodama „rusišką“ žiniasklaidą, gyvena Rusijos informacinėje erdvėje. Šis faktas labai palengvina Rusijai vykdyti informacinį karą, turint galvoje tai, kad būtent vyresnioji karta yra labiausiai aktyvi per rinkimus.

Stebint rusiškus kanalus šiandienų įvykių Ukrainoje kontekste, galima išskirti ke-

⁴⁸ Rus. Россия сегодня.

⁴⁹ Rus. Вести недели.

letą pagrindinių rusiškos propagandos raiškos bruožų. Pirmiausia, pateikiama nemažai melagingų faktų, tačiau dėl pasunkintos prieigos prie informacijos šaltinių, informacijos patikrinimo galimybių ribotumo melui yra paprasta praslysti į eterį. Kitas svarbus aspektas – kartojama ta pati idėja keliais variantais. Iš principo nuolatos kalama, kad Kijeve valdžią paėmė chunta, profašistinė vyriausybė, benderovcai, kurie rytų Ukrainoje vykdo baudžiamąsias akcijas, žudo rusakalbius gyventojus. Pastariesiems nieko nelieka tik imtis ginklų ir gintis. Neigiamas Rusijos kariuomenės dalyvavimas kovojant separatistų pusėje, nors daugybę faktų tai įrodo. Taip pat nuolatos kartojama, kad įvykiams Ukrainoje užkulisiuose diriguoja JAV, o kitos NATO valstybės narės, tarp jų ir Lietuva, yra paklusnios vykdytojos. Toks naratyvas, tik sukeičiant akcentus, kartojamas nuolatos. Be to, vienas iš svarbiausių bruožų yra tas, kad rusiškuose kanaluose nėra jokios alternatyvios nuomonės. Kad yra kitaip manančių pasakoma, bet neištransliuojama, ką jie sako, beriama tik kritika kitaminčių atžvilgiu.

Gaunamas efektas, kurį taikliai apibūdino Rusijos televizijos kritikė Arina Borodina. Anot jos, Rusijos informacinio valdymo gebėjimai gerokai išaugę. 2008 m. Rusijos–Gruzijos karo metu programą *Laikas* vidutiniškai žiūrėjo 15–20 proc. televizijos žiūrovų, o kovo, balandžio mėnesių tris savaites (Krymo aneksijos laikotarpis)

LITERATŪRA

AKSARTOVA, Sada (2003). *Television in the Russian Federation: Organisational structure, Programme Production and Audience*. A Report for the European Audiovision Observatory [interaktyvus] [žiūrėta 2012 m. balandžio 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.infoamerica.org/documents_pdf/rusia1.pdf>.

žiūrimumo rodiklis žemiau 25 proc. nekrisdavo. Žinios iš *prime time* (žiūrimiausio laiko) laiko išstūmė pramogines laidas. Be to, išaugo ir pačių žinių apimtis. Dabar rodoma po 10 siužetų apie Ukrainą (Ivanina, 2014). Jei nuo ryto iki vakaro kartojama, kad Ukrainą užgrobė fašistinis režimas, benderovcai, tai nepatikėti tuo yra labai sudėtinga.

Antikinės Graikijos Spartos valstybės karalius Leonidas su 300 spartiečių 480 m. prieš Kristų metė iššūkį gausingai ir galingesnei persų armijai. Termopilų mūšyje karalius Leonidas ir jo kariauna žuvo, bet jos didvyriškas pasipriešinimas didesnėms priešoj pajėgoms įkvėpė graikus tęsti kovą. Karalius Leonidas ir 300 spartiečių istorijos tėkmėje tapo didvyriškumo, narsos ir nepasidavimo simboliu. Rusijos prezidentas V. Putinas 2014 m. balandžio 22 d. įsakymu apdovanojo 300 Rusijos žurnalistų, redaktorių, apžvalgininkų už objektyvų Kryme vykusią įvykių pateikimą (Kamišev, Boleckaja, 2014). Tokiu būdu Rusijos informacinėje erdvėje, į kurią patenka ir didelė dalis Lietuvos, pateisinamas rodomas vaizdas, įteisinama propaganda.

Lietuvos valdžia yra susirūpinusi informacinio karo poveikiu iš Rusijos. Deja, susiklosčiusi žiniasklaidos verslo praktika, elektroninės žiniasklaidos rinkos reguliavimas ir didelis informacinio karo poveikio vėlavimas neleidžia greitai imtis efektyvių atsakomųjų veiksmų.

BELIN, Laura (2002). The Rise and Fall of Russia's NTV. *Stanford Journal of International Law*, vol. 38, iss. 1, p. 19–42.

BELIN, Laura (2004). Politics and the Mass Media under Putin. In ROSS, Cameron. *Russian Politics Under Putin*. Manchester: Manchester University Library, p. 133–154.

BIELINIS, Lauras (2000). *Rinkiminių technologijų įvadas*. Vilnius: Margi raštai, 2000. ISBN 9986-09-224-8.

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES (1984). *Television without Frontiers: Green Paper on the Establishment of the Common Market for Broadcasting, Especially by Satellite and Cable* [žiūrėta 2009 m. sausio 24 d.]. Prieiga per internetą: <http://aei.pitt.edu/1150/01/TV_frontiers_gp_table_COM_84_300.pdf>.

DUNN, A. John (2009). Where did it all go wrong? Explaining Russian television in the Putin era. In BEUMERS, B., HUTCHINGS, S., RULYOVA, N. (eds.). *The Post-Soviet Russian Media – Conflicting Signals*. New York: Routledge, p. 42–55.

CHRISTOPHER, Paul (2008). *Information Operations – Doctrine and Practice*. London: Praeger, 2008. ISBN 978-0275995911.

FREEDOM HOUSE (2013). *Global Press Freedom Rankings* [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. balandžio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/Global%20and%20regional%20tables.pdf>>.

LIETUVOS RADIJO IR TELEVIZIJOS KOMISIJA (2014). Lietuvos radijo ir televizijos komisijos 2013 m. veiklos ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. birželio 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.rtk.lt/assets/files/LRTK%20ataskaita%202013.pdf>>.

LUHMANN, Niklas (2000). *The Reality of the Mass Media*. Stanford: Polity Press, 2000. ISBN 978-0745621319.

MALIUKVIČIUS, Nerijus (2008). *Rusijos informacijos geopolitikos potencialas ir sklaida Lietuvoje*: Daktaro disertacija, 2008.

MARTIŠIUS, Mantas (2010). *(Ne)akivaizdus karas: nagrinėjant informacinį karą*. Vilnius: Versus aureus. ISBN 9789955342908.

MARTIŠIUS, Mantas (2012). *Žurnalistikos tyrimai: Mokslo darbų žurnalas (Komunikacija ir informacija)*, nr. 5 [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. rugpjūčio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vu.lt/leidyba/dokumentai/zurnalai/urnalistikos%20tyrimai/urnalistikos%20tyrimai%202012%205/183-205.pdf>>.

TNS GALLUP TYRIMAI (2014). *Metinė žiniasklaidos tyrimų apžvalga* 2013 m. [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. birželio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tns.lt/data/files/Metines_apzvalgos/Ziniasklaidos%20tyrimu%20apzvalga%202013.pdf>.

TRUSCOTT, Peter (2004). *Putin's Progress*. London: Pocket Books. ISBN 978-0743496070.

WHITE, Stephen; OATES, Sarah; MCALLISTER, Ian (2005). Media Effects and Russian Elections, 1999–2000. *British Journal of Political Science* [interaktyvus], vol. 35, p. 191–218 [žiūrėta 2013 m. spalio 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://politicsir.cass.anu.edu.au/staff/mcallister/pubs/RussiaTV.pdf>>.

ZOLOTOV, Andrei (2001). The Roots of NTV's Difficulties Dig Deeply into Political Turf. *Nieman Reports* [interaktyvus], vol. 55, iss. 2, p. 85–87 [žiūrėta 2014 m. vasario 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nieman.harvard.edu/reports/article/101707/The-Roots-of-NTVs-Difficulties-Dig-Deeply-Into-Political-Turf.aspx>>.

ДОКТРИНА ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ (2000) [interaktyvus] [žiūrėta 2003 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<http://stra.teg.ru/library/national/34/2/2>>.

МАНОЙЛО, Андрей (2003). *Государственная информационная политика в особых условиях* [interaktyvus] [žiūrėta 2008 m. gruodžio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.psyfactor.org/lib/monografia.zip>>.

ПАНАРИН, Игорь (2006). *Информационная война и геополитика*. Москва: Поколение. ISBN 5-9763-0001-4.

ПАНАРИН, Игорь; ПАНАРИНА, Любовь (2003). *Информация война и мир*. Москва: Олма пресс. ISBN 5-224-04397-2.

ПОЧЕПЦОВ, Георгий (2001). *Информационные войны*. Москва: Рефл-булк. ISBN 5-87983-087-х.

ВОЕННАЯ ДОКТРИНА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ (2000). Совет Безопасности Российской Федерации [interaktyvus] [žiūrėta 2002 m. vasario 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.iss.niit.ru/doktrins/doktr02.htm>>.

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ (1996). О координирующей роли Министерства иностранных дел Российской Федерации в проведении единой внешнеполитической линии Российской Федерации [interaktyvus] [žiūrėta 2005 m. birželio 8 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ln.mid.ru/nsite-sv.nsf/6a5a8c8bf57c548743256aaa00420ab4/3714aa7372fffa0a43256aaa00469e20?OpenDocument>>.

Interneto šaltiniai

КОМЕРСАНТ (2005). *Veščiai strona ogromnaja*. Komsant 06.08 [interaktyvus] [žiūrėta 2005 m.

birželio 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.rambler.ru/db/news/msg.html?mid=6086298&s=11>

MACKEY, Robert; ROTH, Andrew (2013). *Kremlin-Owned Network Hires Larry King*. *New York Times* [interaktyvus] [žiūrėta 2013 m. gegužės 30 d.]. Prieiga per internetą: <http://thelede.blogs.nytimes.com/2013/05/29/kremlin-owned-network-hires-larry-king/?module=Search&mabReward=relbias%3Aw%2C%22%22%3A%22RI%3A14%22>>.

POMPEO, Joe (2013). Russia Goes Viral: How the RT Network Built a U.S. Audience. *Daily Intellicencer* [interaktyvus] [žiūrėta 2013 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://nymag.com/daily/intelligencer/2013/09/how-the-rt-network-built-a-us-audience.html>>.

RUSSIA TODAY (2009). *Authors and company info* [interaktyvus] [žiūrėta 2009 m. liepos 31 d.]. Prieiga per internetą: http://www.russiatoday.com/About_Us/Corporate_Profile.html>.

REUTERS – BNS (2005). *Rusija ketina steigti pasaulinį televizijos kanalą savo įvaizdžiui gerinti* [interaktyvus] [žiūrėta 2005 m. birželio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/28773>>.

SLON.RU (2013). *Газпром-медиа покупает Профмедиа* [interaktyvus] [žiūrėta 2013 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://slon.ru/fast/business/gazprom-media-kupit-prof-media-1025083.xhtml>>.

TAPINAS, Andrius (2014). Kodėl „Viasat“ niekada nesustabdys propagandinių Rusijos kanalų retransliacijos. *www.tapinas.lt* [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. liepos 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tapinas.lt/2014/07/zurnalistinis-tyrimas-kodel-viasat-niekada-nesustabdys-propagandiniu-rusijos-kanalu-retransliacijos-arba-svedai-bekrasciu-galimybiu-salyje/>>.

VIASAT (2014). „Viasat“: žodžio laisvė – efektyvesnis būdas kovoti su propaganda nei cenzūra. *VZ.lt* [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. gegužės 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://vz.lt/article/2014/4/30/>

viasat-zodzio-laisve-efektyvesnis-budas-kovoti-su-propaganda-nei-cenzura#ixzz39b9zttdd>.

БОЛЕЦКАЯ, Ксения (2013). Газпром-медиа покупает Профмедиа. *Vedomosti.ru* [interaktyvus] [žiūrėta 2013 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vedomosti.ru/companies/news/19224011/gazprom-media-pokupaet-profmedia>>.

БОЛЕЦКАЯ, Ксения; ГЛИКИН, Максим (2013). РИА Новости ликвидируют ради экономии и пропаганды. *Vedomosti.ru* [interaktyvus] [žiūrėta 2013 m. gruodžio 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vedomosti.ru/politics/news/19899831/putin-rasporjadilsya-novostyami#ixzz32yXTEsO8>>.

ВАРШАВЧИК, Сергей (2005). Дума осудила передел телерынка. *Независимая газета* [interaktyvus] [žiūrėta 2006 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: http://www.ng.ru/politics/2005-03-17/1_tvmarket.html>.

IA VOLGA INFORM (2005). В сентябре начнет вещание англоязычный телеканал о России. *Rambler* [interaktyvus] [žiūrėta 2005 m. birželio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.rambler.ru/db/news/msg.html?mid=6080354&s=2>>.

IA VOLGA INFORM (2005). Задача англоязычного телеканала – улучшение имиджа России за рубежом. *Rambler* [interaktyvus], [žiūrėta 2005 m. birželio 7 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.rambler.ru/db/news/msg.html?mid=6081036&s=2>>.

ИВАНИНА, Ксения (2014). 8 тезисов о российском телевидении. *Slon.ru* [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. balandžio 3 d.]. Prieiga per internetą: http://bg.ru/society/8_faktov_o_rossijskom_televidenii-21487/>.

КАМЫШЕВ, Дмитрий; БОЛЕЦКАЯ, Ксения (2014). Владимир Путин наградил более 300 работников СМИ за «объективное освещение событий в Крыму». *Vedomosti.ru* [interaktyvus] [žiūrėta 2014 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vedomosti.ru/politics/news/26101421/za-vzyatie-kryma#ixzz39hEZAan5>>.

TRAITS OF THE RUSSIAN INFORMATION WARFARE

Mantas Martišius

S u m m a r y

This article discusses the Russian theorists' approach to information warfare, its applicability to regain the Soviet Union "lost territories". Reviewed is the jurid-

ical background to consolidate the electronic media in the hands of the Russian government. The process of elimination alternative political opinions in Rus-

sia is reviewed. Discussed are the thoughts of Russian information warfare theorists about the media used to collect the areas considered as their own. The ways how the media can create the imaginary reality are examined. Russia's state-controlled information space overcomes Russian boundaries and enters the global information space.

The information war is not a very new phenomenon. The current military affairs have been led by information war activities. Protests against the former Ukrainian president Viktor Yanukovich started in late 2013 and concluded in the open revolt and overthrow of the existing regime. Discontent with such events, Russia brutally intervened in the internal Ukrainian affairs, occupied and annexed the Crimean peninsula, then provoked mutiny in eastern Ukrainian regions. The war broke out, and the Russian media have been exploited to legitimize Kremlin's and separatists actions.

The purpose of the article is, by using analytical and comparative methods, to scrutinize the information war problematic in Russian's works. Information space exploitation is a crucial Russian politics' part. The consolidated and censored internal Russian media space is designed to consolidate society to support nationalistic and imperialistic Moscow ambitions and to prevent other than Kremlin ideas' circulation. The information war is used to penetrate into the former Soviet Union republics' media space, to

form the media agenda, and to shape, now independent from Russia states societies' views. Even more, Russia creates channels for non-Russian speakers to attract them to their side. The Russian media directly or by exploiting close relationships with Moscow business, construct the image of the favourable reality. The complicated social problems have led us to the fact that decision currently is made on the media supplied facts' preferences. The perceptions of ideas is constructed in the information war twilight.

The article also draws attention to fact that Lithuania is abjectly prepared to react to the external information war threat from Russia. Russia wisely uses the EU legislation loops into the penetrate to Lithuanian media space and to guarantee the EU law protection and contrary to Russia internally wiped out media field from the non-Kremlin-controlled media. The juridical posed law makes obstacles for foreign capital to invest in the Russian media. And the media which get grants from abroad is claimed to be foreign agents. Lithuania is very concerned about the information war influence on society, but the internal media business practices, the principles of electronic media regulations, and being so late to react do not allow to take effective contra measures. Lithuania has successfully intergraded into political, military, and economic western alliances, but not to the western media space. This fact allows Russia still to fight for Lithuanian hearts and souls.